

MTA Könyvtár és Információs Központ
Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye
Beszámoló az NKA restaurálási pályázati támogatás
felhasználásáról

I./a) Egyedi dokumentumok restaurálása

Altéma kódszáma: 3511

Pályázati azonosító: 3511/03655

A restaurálási pályázattal kapcsolatos előkészítő munkálatok évről évre arról győznek meg, hogy a kézirat- és könyvállomány állapotának folyamatos ellenőrzése fontos és elhanyagolhatatlan feladatunk. A restauráláskor egyrészt sorra kell kerítenünk a raktárainkba eleve rossz állapotban bekerült, valamint a sűrű használat során esetleg rongálódott anyagot. Másrészt sohasem lehetünk nyugodtak afelől, hogy bizonyos károsodások (pl. a régi, akár több évszázados penészgombás fertőzés bármikor aktivizálódhat) nem okoznak-e „akut gócot” a raktárainkban őrzött dokumentumok között. Állandó ellenőrzéssel mindez megelőzhető.

Ms 4763

SZABÓ Dezső kéziratot hagyatékának leginkább veszélyeztetett állapotú részei (az előző évben megkezdett munka folytatása)

12 boríték = 376 levél

A restaurátor a gyűrött, sáros, néhol penészes lapokat letisztogatta, fertőtlenítette, a hiányokat pótolta.

RM IV F 408/b

DUBRAVIUS, Jan, Olmütz püspöke: *Historiae regni Boiemiae de rebus memoria dignis, in illa gestis, ab initio Boiemiorum ... Prostantae* : in off. Joannis Guntheri, [1552]

A cseh humanista főpap Morvaországban megjelent történeti művében főként az első ívek meggyengült állapota, a valaha intenzív használat és a szakszerűtlen, s ennél fogva sokat ártó régebbi javítgatások jelentették a legfőbb gondot. Aprólékos és igen óvatos javításokkal, a papír hiányainak pótlásával sikerült a lehetőségekhez mért legjobb állapotot elérnünk. A kötet második felének penészesedését fertőtlenítéssel állította meg a restaurátor. Az utolsó, borítékban mellékelt íveket újra bekötötte a megújult könyvtestbe.

553.638

HORATIUS Flaccus, Quintus: [Opera, D. Lambino emendatus]. [Lutetiae : apud J. Macaeum, 1567]

A Teleki-könyvtárból származó, bőségesen kommentált Horatius-antikva új kötésben került vissza raktárunkba.

551.958

LUNDIUS, Johann: Die alten jüdischen Heiligthümer, Gottesdienste und Gewohnheiten ... Hamburg : Chr. W. Brand, 1738

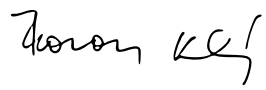
A zsidó kultúra hatalmas, rézmetszetekkel gazdagon díszített összefoglalása fertőtlenítve, megújult kötésben várja kutatóit.

553.659

NOYSE von CAMPENHOUTEN, Johann Engelbert: Der aller durchleuchtigsten ... Kayser, ... Königen und Ertzhertzogen ... warhafftige Bildtnussen und ... Beschreibungen Zu Ynsprugg : D. Baur, [1603]

A Habsburg uralkodó ház tagjairól készített reprezentatív, egész oldalas portrékból és díszes keretbe foglalt életrajzokból összeállított óriásfólió album – gyönyörűen díszített, kiegészített és rendbe hozott augsburgi kötésében újra régi könyvanyagunk egyik büszkesége lehet. Külön is említésre érdemes, hogy a könyvtáblák anyagául szolgáló összepréselt, majdnem száz lapnyi nyomtatványtöredék-anyag egyet len 16. századi, nürnbergi Hans Sachs-kiadás szintén fólió-méretű leveleiből származik. Ezek mostantól töredékgyűjteményünkben foglalnak helyet.

Budapest, 2013. október 11.

(Boross Klára)

MTA KIK Kézirattár

könyvtáros

(Dr. Babus Antal)

MTA KIK Kézirattár

osztályvezető

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

MTA KIK Kézirattár – NKA pályázat – 3511/3655

2013. szeptember

RÉGI KÖNYVEK ÉS KÉZIRATOK RESTAURÁLÁSA

553.659. NOYSE von CAMPENHOUTEN, Johann Engelbert: Der aller durchleuchtigsten ... Kayser, Königen und Ertzhertzen warhafftige Bildtussen und ... Beschreibungen ... Zu Ynsprugg : D. Baur, [1603] (A törökbálinti raktárból frissen átkerült óriásfolió, reprezentatív, rézmetszetes album, értékes, egykorú augsburgi kötésben.)

Állapotfelmérés:

Puhatáblás egészbőrkötés, mindkét táblán gazdag vaknyomásos díszítéssel, öt szimpla bordára fűzéssel készült. Oromszegés nincs. A táblákról leszakadtak a kötőszalagok, melyek darabjai a beütéseken még megvannak. A fűzés több helyen megbomlott, az ívek lazán rögzítettek, előzők lebegő lapjai hiányoznak. A bőrborítás erősen szennyezett, sérült és több helyen hiányos. A kötéstáblák teljes egészében korábbi nyomtatványtöredékekből készültek. A kötet lapjai jó állapotúak, a készítés technikai sajátossága miatt sok lap elengedett az összeragasztásnál. Alsó lapélek hiányosak, szakadtak.

Elvégzett beavatkozások, restaurálás:

Dokumentáció készítés folyamatosan. Anyagvizsgálatok, a bőrtábla állapotának felmérése. Kötéstábla lebontása és szétfejtése, a nyomtatványtöredék nedves kezelése, hogy az összeragasztott lapok olvashatóak legyenek. Könyvtest mechanikus tisztítása és konzerválása, szakadások hiányok pótlása. Fűzés megerősítése, előzőklapok pótlása. Oromszegő készítés. Kötésbőr tisztítása, konzerválása, eredetihez illeszkedő kiegészítése. Új rongylemez kötéstáblák készítése, az eredeti (kiegészített) bőr visszahelyezése, kötőszalagok pótlása. A szétfejtett töredékek konzerválása.

Az elvégzett beavatkozások 38 munkaórát vettek igénybe.

553.638. HORATIUS Flaccus, Quintus: [Opera, D. Lambino emendatus]. [Lutetiae : apud J. Macaeum, 1567] (Az erősen sérült, elől-hátul csonka, elrongyolódott, széteső fólió kötet első ívei kijárnak, egykorú kötése tönkrement, talán még részben megmenthető, a Teleki könyvtár darabja!)

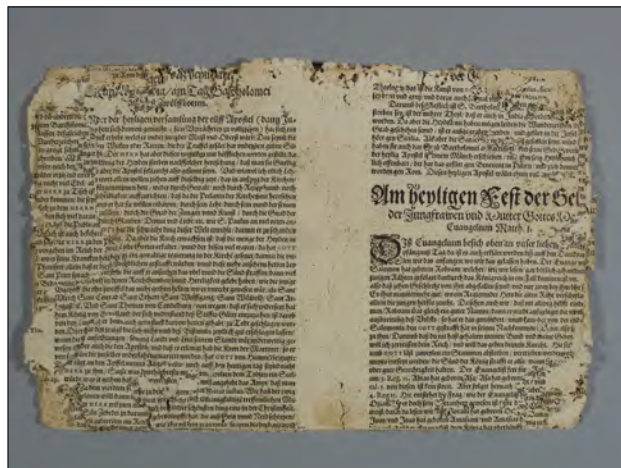
Állapotfelmérés:

Eredetileg puhatáblás bőrkötés, az első táblán vaknyomásos díszítéssel, melyet utólag, nyomai-ban még láthatóan színezett borítópapírral a teljes felületen felülragasztottak. A könyvtest öt dupla bordára fűzött, oromszegő nincs. A bőrborítás a gerinc legalsó borda alatti szegmenséről teljesen, az első tábla felső sarkáról részben, és a hátsó tábláról teljesen hiányzik, a megmaradt részek is erősen kopottak, sérültek. A bőr hiányainál kilát-
szó kötéstábla anyaga korábbi nyomtatvány töre-
dékekből áll. Az első kötéstábla a bordazsinórok
szakadása miatt levált, csak a gerincbőr tartja. A
könyvtest fűzése megerősítésre szorul, a könyv
lapjai erősen vízfoltosak, sérültek, szennyezettek,
több helyen gombafertőzés nyomaival.

Elvégzett beavatkozások, restaurálás:

Dokumentáció készítés folyamatosan. Kötet szétszedése, a bőrborítás lefejtése. Az előzők és az első néhány ív amely erősen megrongálódott lebontása, tisztítása nedves kezeléssel. Könyvtest tisztítása és konzerválása, fűzés megerősítése, lapok szükség szerinti javítása, kiegészítése. Lebontott ívek és az előzők visszafűzése. Oromszegő készítés. Kötésbőr tisztítása, konzerválása, kiegészítése. Új rongylemez kötéstáblák készítése, az eredeti kötés rekonstrukciója. A lefejtett nyomtatványtöredékek szétáztatása, tisztítása, konzerválása, palliumban való elhelyezése.

Az elvégzett beavatkozások 28 munkaórát vettek igénybe.

551.958. LUNDIUS, Johann: Die alten jüdischen Heiligthümer, Gottesdienste und Gewohnheiten ... Hamburg : Chr. W. Brand, 1738. (A rendkívül ritka, rézmetszetekkel gazdagon illusztrált kötet 18. századi kötése sérült.)

Állapotfelmérés:

Rongylemez táblás egész bőr kötés, hat bordára fűzve, az első táblán és a gerincen a bordák közötti mezőkön aranyozással, ragasztott címkével. A gerincről a szélső bordák utáni részokről és körülötte a bőr hiányzik, máshol, főleg a táblák szélein és a beütéseknél szakadozott, sérült. A kötet fűzése jó megtartású, oromszegő hiányzik. A kötet borítása és a lapjai néhol erősen szennyezettek, vízfoltosak. Penészfoltok a könyvtest második felében és a hátsó előzéken és táblán jól látható, ezáltal a papír struktúrája meggyengült.

Elvégzett beavatkozások, restaurálás:

Dokumentáció készítés folyamatosan. A bőr és tábla lefejtése, a márványozott festéstechnikával készült előzék duzzasztással történő lebontása a kötéstábláról. Könyvtest tisztítása, fertőtlenítése. A sérült, szakadt lapok javítása és a gombafertőzöttség következményeként erősen meggyengült lapok, laprészek utánerenyvezése. Előzések nedves tisztítása, megerősítése, kiegészítése, konzerválása. Kötésbőr tisztítása, fertőtlenítése, konzerválása, hiányok kiegészítése. Oromszegő készítés. Új rongylemez kötéstáblák készítése, a kötés rekonstrukciója – a kötésbőr hiányainál új, eredetihez hasonló bőr felhasználásával – végül az eredeti bőr visszahelyezése.

Az elvégzett beavatkozások 23 munkaórát vettek igénybe.

RM IV F 408/b. DUBRAVIUS, Jan, Olmütz püspöke: *Historiae regni Boemiae de rebus memoria dignis, in illa gestis, ab initio Boiemiorum ... Prostantae* : in off. Ioannis Guntheri, [1552]

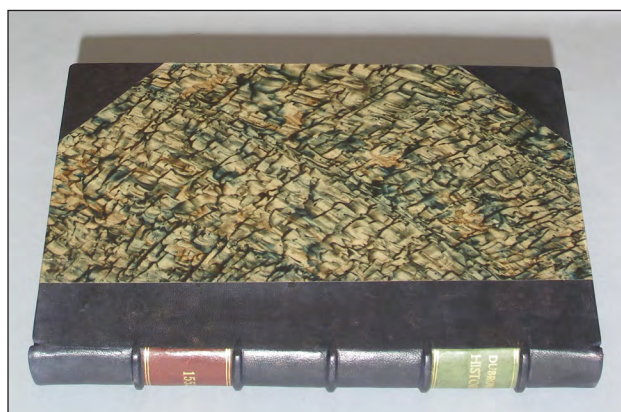
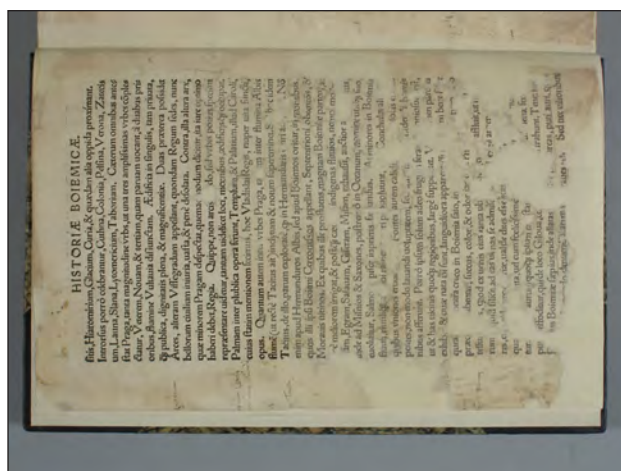
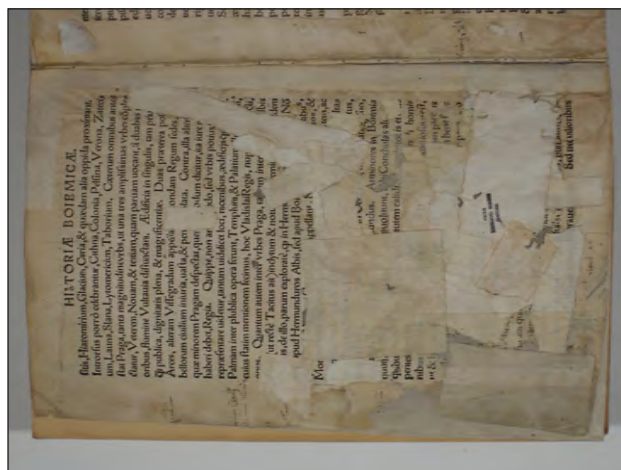
Állapotfelmérés:

Utólagos 20. század eleji, ép kötésben (zöld hírlapvászon, keményítős festett papír), ám a könyvtest lapjai gyengék, az ívek egy része erősen sérült, rajtuk szakszerűtlen, 19. századi kiegészítések, a kötet második fele penészes. A két utolsó ívfüzet külön palástban a kötet végébe helyezve. Az álbordás gerinc már az újrakötéskor is szűk volt, és a nyomok alapján jól látható, később történt átnedvesedés előidézte duzzadás tovább rontott ezen az állapoton. További következménye a vízkárosodásnak a szemmel látható korábbi gombakártétel, amely helyenként a repedezettségig erodálta, szakadozottá tette a papírt, valamint a mindenhol előforduló víz- és feloldódott ragasztófoltok. A kötet lapjain lépcsőzetesen egymásra épülő, korábbi javítások és kiegészítések számosan fellelhetők.

Elvégzett beavatkozások, restaurálás:

Dokumentáció készítés folyamatosan. Az utólagos kötés eltávolítása. A könyvtest szétszedése. Az erősen vízfoltos és régi ragasztásokkal ellátott lapok enzim fürdőben való kezelése. A széteső lapok fertőtlenítése mindkét oldali megerősítése és a hiányzó részek kiegészítése. A gombafertőzés során erodálódott lapok utólagos megerősítése, utátenyvezése. Papírhányok pótlása, kiegészítése. A könyvtest újrafűzése. Új, a keletkezés korának megfelelő stílusú álbordás félbőr kötés készítése az eredeti festett borítópapír felhasználásával.

Az elvégzett beavatkozások 56 munkaórát vettek igénybe.

Ms 4763. SZABÓ Dezső kéziratos hagyatékának leginkább veszélyeztetett állapotú részei - 292 levél

Vörösmarty Mihály 1839. nov. 25-én kelt nyugtája

Ms 4615/38. Kosztolányi Dezső Aranysárkány című művének egy lapja

Állapotfelmérés:

Különböző méretű kéziratos lapok, melyek egy része nagymértékben sérült. Valószínűleg hosszú ideig vizes, nyirkos helyen tárolták őket, mert iszap, sár, növényi gyökérrészek, maradványok fedezhetők fel a lapok között, melyek teljes keresztmetszetében beleivódtak a papír rostjai közé. A korábbi penészgomba fertőzöttség következményeként széleik szinte kivétel nélkül szétmállottak, erősen hiányosak, a lapok teljes felületén a beszívagott nedvességtől, sártól határozott, éles és sötét peremű foltokkal. Mindegyik lapon valószínűleg lövedék, repesz okozta gyűrődés halad végig. A lapok megtartása a penészgombával fertőzött helyeken csökkent, porlékonyá vált. Az íróanyag többnyire tinta, a nedvességtől érintett helyeken – néhol jelentősen – elmosódott.

A Kosztolányi kéziratoslap a közepén egy foltban hozzáragadt a mellette tárolt laphoz.

A Vörösmarty nyugta kettészakadt, melyet technokol rapid ragasztóval egy kartonlaphoz erősítettek.

Elvégzett beavatkozások, restaurálás:

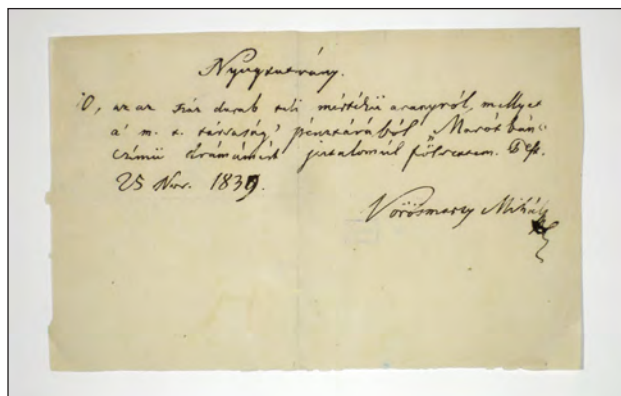
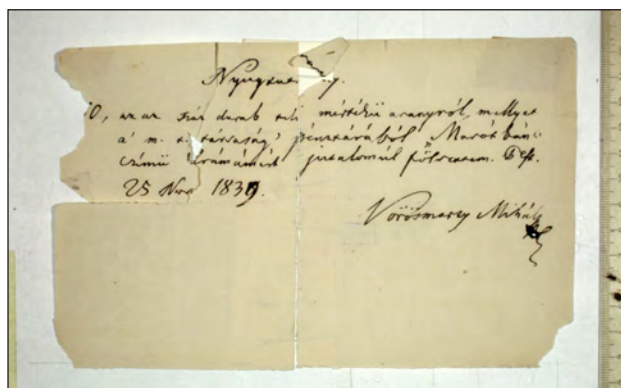
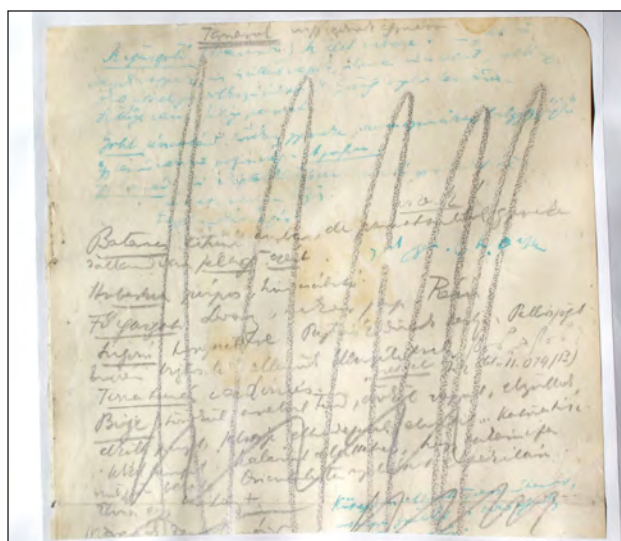
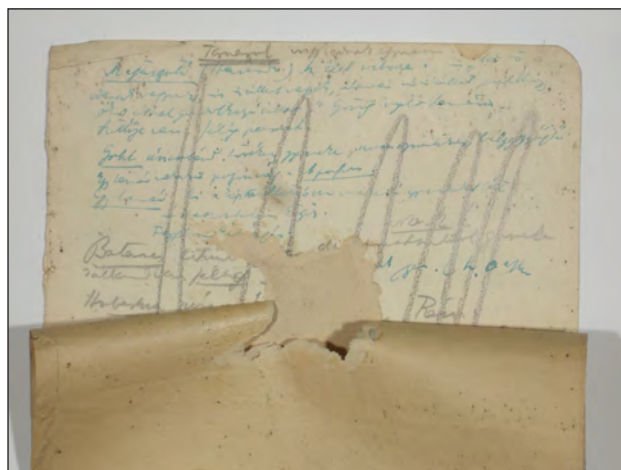
Dokumentáció készítése a munkafolyamatok alatt. Anyagvizsgálatok (színezékek, tinták oldhatósága, savtartalom, ragasztó anyagok).

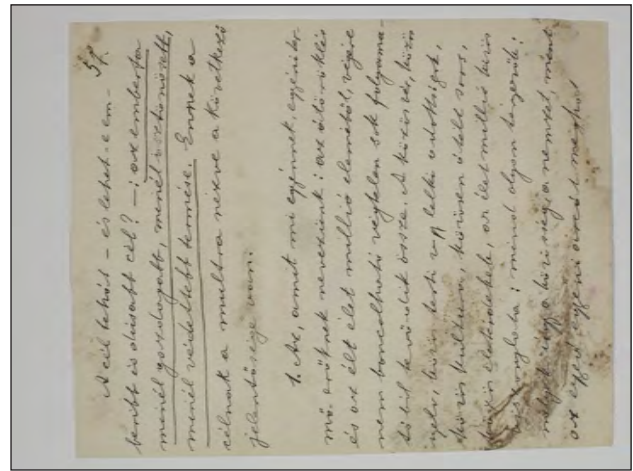
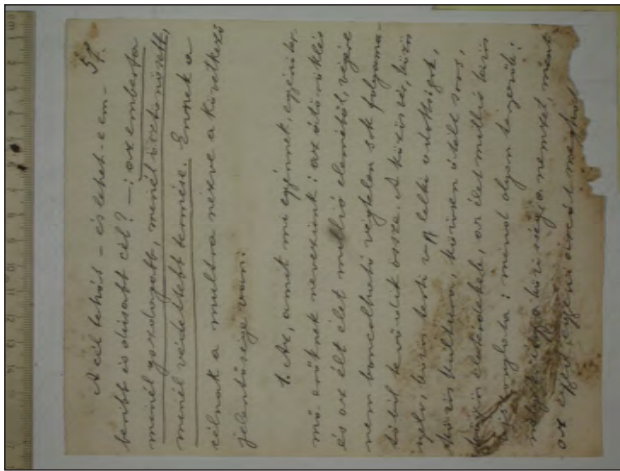
Szabó Dezső: alapos, de kiméletes száraz tisztítás, a lehetséges összes rátapadt föld, növényi maradvány eltávolítása mechanikusan. Nedves kezelések folyamán fertőtlenítés, tisztítás. A hiányok, szakadások kiegészítése papíröntéssel, a meggyengült struktúra utánerővezése.

Kosztolányi kéziratoslap: az összeragadt lapok duzzasztással történő szétválasztása. A szakadások javítása, kiegészítése.

Vörösmarty nyugta: oldószerrel elvégzett leoldás után a több darabra szakadt lap nedves kezeléssel történő tisztítása, majd papíröntéssel megvalósított megerősítése.

Az elvégzett beavatkozások 72 munkaórát vettek igénybe.

ANYAGJEGYZÉK

mechanikus tisztítás:

Wishab radírszivacs (Ceiba kat. 40111), radírpap, acélgyapot, üvegcset

keményítő, enyv eltávolítása:

lokális CMC zselés duzzasztás (esetenként BAMILASE - HT-100 enzim 0,5-1% tartalommal) után mechanikus, karbamid

cellux és technokol eltávolítása:

benzin, aceton-toluol 2:1

tisztítószer:

zsíralkohol, glutofix, CMC, H₂O₂

semlegesítés:

CaOH

fertőtlenítés, preventív gombavédelem:

sterogenol, thymol alk. old.

színezék rögzítése:

Regnal SI

utánnyvezés, megerősítés:

glutofix, Klucel G

ragasztók:

búzakeményítő, PVAc, glutofix, Planatol BB sup.

javítások, kiegészítések:

japánpapírok, fátjyolpapír, lehetőség szetinti korabeli eredetű semlegesített papírok, diósgyöri tartós papír, merített papír

bőr konzerválás:

likker, bőrpor, bőrpaszta (OSZK recept szerint)

Fodor Eszter
papírrestaurátor
E-22/1984

Kalocsai László
múzeumi tárgyrestaurátor
III-8104/08